

Класична система обробітку ґрунту під озимі культури у різних кліматичних зонах України

Лекція

1. Вступ

Озимі зернові культури, зокрема пшениця, жито, ячмінь та ріпак, займають важливе місце в структурі посівних площ України. Вони мають високий потенціал урожайності за умови дотримання технологічних вимог, серед яких значну роль відіграє система обробітку ґрунту.

Метою класичної системи обробітку ґрунту є створення сприятливих умов для розвитку рослин через:

- покращення структури ґрунту;
- регулювання водного та повітряного режимів;
- знищення бур'янів і патогенів;
- сприяння оптимальному засвоєнню елементів живлення.

Система обробітку ґрунту значною мірою залежить від ґрунтово-кліматичних умов, попередника, рівня зволоження та наявності бур'янів.

2. Класична система обробітку ґрунту під озимі культури

Загалом система обробітку включає:

- Луцення стерні – проводять після збирання попередника для стимулювання проростання падалиці та бур'янів.
- Основний обробіток – оранка або безполіцевий обробіток на відповідну глибину.
- Передпосівний обробіток – вирівнювання поверхні, закриття вологи, створення оптимального насіннєвого ложа.

Однак у кожній природно-кліматичній зоні України технологія має свої особливості.

3. Обробіток ґрунту в різних кліматичних зонах

3.1. Полісся

- Ґрунти: дерново-підзолисті, лучно-чорноземні, сірі лісові.
- Клімат: вологий, достатня кількість опадів, прохолодне літо.
- Обробіток:

- Лущення стерні важкими дисковими боронами.
- Оранка на глибину 20–22 см (іноді до 25 см на важких ґрунтах).
- Передпосівний обробіток культиваторами з котками.
- Можливе застосування чизельного обробітку на глибину 25–30 см для розуцільнення ґрунту.

3.2. Лісостеп

- Ґрунти: чорноземи опідзолені, темно-сірі лісові, чорноземи типові.
- Клімат: помірний, достатнє зволоження, періодичні посухи.
- Обробіток:
- Лущення стерні важкими або середніми дисковими боронами.
- Оранка на 22–25 см або чизелювання до 30 см при ущільненні.
- Боронування та передпосівна культивація для вирівнювання ґрунту.
- На полях із недостатнім зволоженням – мілкий безполицевий обробіток.

3.3. Степ

- Ґрунти: чорноземи звичайні, південні, каштанові, солонцюваті.
- Клімат: посушливий, дефіцит опадів, висока температура.
- Обробіток:
- Мінімізація обробітку для збереження вологи.
- Лущення стерні для стимулювання бур'янів і падалиці.
- Чизельний обробіток або плоскорізне розпушування на глибину 14–18 см.
- Відмова від оранки на схилах для запобігання ерозії.
- Передпосівний обробіток мінімальний – щільювання або легке боронування.

3.4. Посушливий Південь (південний Степ, Причорномор'я, Крим)

- Ґрунти: чорноземи південні, каштанові, солонцюваті.
- Клімат: посушливий, сильні вітри, суховії.
- Обробіток:

- Основний обробіток – чизелювання або плоскорізний безполицевий обробіток (15–18 см).

- Глибоке щілювання кожні 2–3 роки.
- Мульчування поверхні стерньовими залишками.
- Відмова від глибокої оранки через втрату вологи.
- Мінімальний передпосівний обробіток – поверхнєве вирівнювання.

4. Вплив попередника на систему обробітку

Попередники значною мірою визначають систему обробітку:

- Кращі попередники (горох, багаторічні трави, ріпак, люцерна) → можна мінімізувати обробіток.
- Стерньові попередники (ячмінь, пшениця) → обов'язкове лушення та основний обробіток.
- Кукурудза на зерно → потрібне глибоке розпушення через значну кількість рослинних решток.

5. Підсумки

Класична система обробітку під озимі культури в Україні диференціюється залежно від кліматичних умов і ґрунтових особливостей:

- У Поліссі та Лісостепу практикують традиційну оранку.
- У Степу та Південному Степу переважають мінімальні технології (чизелювання, плоскорізний обробіток).
- Мінімізація обробітку ефективна для збереження вологи, але потребує системного контролю бур'янів і внесення органічних решток.

Вибір технології залежить від конкретних умов, зволоження, механічного складу ґрунту та рівня агротехнічної культури господарства.

6. Контрольні питання

1. Які основні цілі обробітку ґрунту під озимі культури?
2. Чому в Поліссі застосовують оранку, а в Степу – чизелювання?
3. Які переваги плоскорізного обробітку в посушливих умовах?
4. Як впливає попередник на обробіток ґрунту?
5. Як можна зменшити втрати вологи під час обробітку?